

De eerste wind van het kind

'Het glimlachen is de uitdrukking van ontluikende menselijkheid in de eerste schuchtere sympathische ontmoeting en daarom is het een antwoord, waarin het voor-zich-zijn zich constitueert, maar ook verlegen wordt met zichzelf, nu het vanuit de vitale eenzaamheid op de drempel der tedere gemeenschap treedt, (...) Wat in het kind uit de sluimer ontwaakt, als een vogel in de morgen, wat uit zijn diepe innerlijkheid opwelt en uitstraalt, is als een herinnering van deze oorsprong en het voorteken van een bestemming.'

Dat stelde de arts en fysioloog Frederik Buytendijk (1887-1974) in zijn oratie, getiteld *De eerste glimlach van het Kind*, die hij uitsprak op 21 februari 1947 bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de algemene psychologie aan de Rooms-Katholieke Universiteit Nijmegen. Enkele weken geleden kreeg ik van mijn vader de eerste druk van deze rede, als cadeau voor mijn eigen vaderschap. 'Dan kun je de eerste glimlachjes van je zoon een beetje beter duiden!'

Buytendijk, die eveneens hoogleraar psychologie was aan de Universiteit Utrecht, geldt in Nederland als grondlegger van de fenomenologische Utrechtse School eind jaren veertig, begin jaren vijftig van de vorige eeuw. Een stroming die zich nadrukkelijk keerde tegen de opkomende empirisch-natuurwetenschappelijke psychologie. Piet Vroon, de psycholoog van wie ik een decennium terug een biografie schreef, noemde zichzelf expliciet een leerling van Buytendijk. Doel van de fenomenologische psychologie was opvoeding tot een volwaardig mens-zijn. Het vermogen om in vrijheid, zonder dwang van schuld en boete, te kiezen voor het goede. De moraal werd verinnerlijkt.

De positivistische psychologie zou niet liefdevol met mensen omgaan, maar hen verteren en verscheuren. Fenomenologen streefden juist een vermogen na tot begeertevrije, belangeloze, liefdevolle en onbevooroordeelde ontmoetingen om de mens werkelijk en wezenlijk te leren kennen. Aandachtige observatie en overdenking was dé weg om tot belangrijke psychologische kennis te komen. Alleen zou men tot het 'wezen' der verschijnselen kunnen door-

dringen en een vermogen tot 'werkelijk kennen' verwerven.

Klinkt dit alles u wat vaag in de oren? U bent niet alleen. De fenomenologie is ook wel getypeerd als 'leunstoel'-psychologie - iets waarin ik me ook kan vinden. Toch kan ik, als empirisch geschoold psycholoog, niet ontkennen dat de fenomenologie me heeft geraakt sinds ik werkte aan die biografie van Vroon. Onbevooroordeeld en liefdevol openstaan voor de medemens. Evenmin kan ik ontkennen dat de fenomenologie onmiskenbaar een naïviteit veronderstelt die veruit de meeste onderzoekers door schade, schande en tijdgeest verliezen.

Als kersvers vader voel ik me meer fenomenoloog dan ooit. Helemaal als ik vanuit mijn eigen leunstoel mijn zoon-tje aandachtig observeer. Zijn glimlachjes, of wat daarvoor doorgaat, ontroeren me. Tegelijk zegt de nuchtere psycholoog in me dat dit reflexen zijn waarachter nog onmogelijk reflectie kan schuilen, in elk geval geen talige.

Omdat een hoogleraar ontwikkelingspsychologie me ooit vertelde dat het goed is je kind vanaf dag één voor te lezen, doe ik dat ook - om het even wat. Goed mogelijk dat het mijn empirische projectie was, maar toen ik mijn zoon-tje een week na zijn geboorte bovenstaand citaat voorlas en uitlegde dat dit volgens Buytendijk over het wezen en de zin van de eerste glimlach ging, meende ik op zijn gelaat een spottend lachje te ontwaren. Direct daarop volgde een geenszins schuchter of verlegen geluid dat ik fenomenologisch niet anders kon duiden dan als een keiharde uitdrukking van zijn ontluikende menselijkheid, opwellend uit zijn diepe innerlijkheid: de allereerste wind van mijn kind - met de eerste schaterlach van vader tot gevolg.

Zoon Pierpaulo kan op weg naar zijn bestemming! **P&B**

'Als liefdevol observator van mijn zoon-tje voel ik me een fenomenoloog'

*Dr. Vittorio Busato (1965) is psycholoog en publicist. Hij schreef onder meer de biografie *Weg met Piet Vroon* (Amsterdam University Press) en de roman *Impact* (Brainbooks).*

www.vittoriobusato.nl

✉ v.busato1@chello.nl

